

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Lausunto 1/1995 vp

Hallituksen esitys 8/1995 vp

Sivistysvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 3 päivänä touko-kuuta 1995 hallituksen esityksen n:o 8/1995 vp laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sivistysvaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina neuvotteleva virkamies Jukka Liedes ja nuorempi hallitussihteeri Jorma Walden opetusministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Veli-Pekka Viljanen oikeusministeriöstä, oikeustieteen tohtori, oikeusneuvos Pirkko-Liisa Haarmann, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki, filosofian tohtori, hovioikeudenneuvos Jukka Kempainen ja professori Ilkka Saraviita.

Käsiteltyään asian valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tekijänoikeuslaissa säädettyjä suoja-aikoja vastamaan Euroopan yhteisöjen lainsäädännössä asetettuja vaatimuksia. Tekijänoikeuden suoja-aika pidennettäisiin 70 vuoteen tekijän kuolinvuodesta. Suoja-aikojen pidentäminen koskisi myös sellaista aineistoa, joka on jo kerran tullut vapaaksi. Siirtymäsäännöksen mukaan tällaisen aineiston käyttö voisi tietyin edellytyksin jatkua vuoden 1999 loppuun asti.

Ehdotettu laki on tarkoitettu direktiivin mukaisesti tulemaan voimaan 30.6.1995.

Lakiehdotus voidaan johtolauseensa mukaan käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä.

Valiokunnan kannanotot

Tekijänoikeus kuuluu sellaisiin varallisuusarvoisiin immateriaalioikeuksiin, jotka luetaan hallitusmuodon 6 §:ssä turvattuun omaisuuteen. Tekijänoikeuden suoja-ajan muuttamisella voi olla erilaisia valtiosääntöoikeudellisesti huomion arvoisia vaikutuksia. Kysymys on siitä, että teokset palautuvat uudistuksen johdosta tekijänoikeuden suojan piiriin sen jo kertaalleen lakattua nykyisen lain mukaan, että tekijänoikeuden luovutus sopimusten alaisten teosten suoja-aika pitenee siitä, mikä se lain mukaan oli sopimuksia tehtäessä, tai että eräissä tapauksissa tekijänoikeuden suoja-aika lyhenee lain säätämisen johdosta.

Suoja-ajan lyheneminen voi seurata elokuva-teosta (43 §), nimettömänä julkistettua osista muodostuvaa teosta (44,1 §) sekä julkistamatonta ja nimetöntä teosta (44,3 §) koskevien säännösten muutoksista. Näissäkin tapauksissa suoja-aika yleensä pitenee 50 vuodesta 70 vuoteen; lyhentyminen saattaa johtua suoja-ajan laskemisen muuttuvasta määrittelystä. Kysymyksessä on valiokunnan käsityksen mukaan järjestysluonteinen sääntely, jonka mahdolliset heikentävät vaikutukset ovat vähäisiä. Tällaiset vaikutukset eivät voi muodostua valtiosääntöoikeudellisesti merkittäväksi esteeksi omaisuuden normaalille, kohtuulliselle ja järkevälle käytölle. Kyseiset muutokset voidaan toteuttaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Tapauksissa, joissa teos palaa tekijänoikeus-suojan piiriin, on valtiosääntöoikeudellisesti merkittävää, että tekijänoikeuden aikanaan lakattua teoksen hyödyntämisestä on tullut vapaata. Teos on muuttunut eräänlaiseksi julkiseksi

omaisuudeksi. Siltä osin kuin tällaista teosta ei ole ryhdytty hyödyntämään, ei tekijänoikeussuojan palautumiseen liity sellaista konkreettista varallisuus oikeudellista intressiä, jota hallitusmuodon 6 §:n suoja koskee.

Tilanne on kuitenkin toinen, jos joku muu kuin tekijänoikeuden alkuperäinen haltija on ryhtynyt taloudellisesti hyödyntämään teosta. Tällöin tulee sovellettavaksi lain voimaantulosäännöksen 5 momentti vuoden 1999 loppuun ulottuvasta siirtymäkaudesta. Järjestely antaa riittävän pitkän varautumismahdollisuuden suoja-ajan pidennykseen, mikä kohtuullisuudessaan merkitsee sitä, että lakiehdotus voidaan tältäkin kannalta arvioituna käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Valtiosääntöoikeudellista merkitystä on vielä sillä, miten laki vaikuttaa voimassa oleviin sopimussuhteisiin. Lakiteksti näyttää jättävän josain määrin avoimeksi, mitä suoja-ajan pidentäminen merkitsee silloin, kun tekijänoikeus on ennen uudistuksen voimaantuloa sopimuksella luovutettu kokonaan tai osaksi. Voimaantulosäännöksen 3 momentin sanamuoto voidaan to-

Helsingissä 30 päivänä toukokuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Häkämies, varapuheenjohtaja J. Koskinen, jäsenet Jäätteen-

sin ymmärtää niin, että myös nykyisen lain suoja-aikasäännöksiä sovelletaan tällaisiin sopimuksiin. Esityksen perusteluissa on lähdetty siitä, että tekijänoikeuden pidentyvä suoja-aika tulee laissa säädettyjen oikeuksien haltijoiden hyväksi — mutta vain lähtökohtaisesti eli jos sopijapuolet eivät ole muuta tarkoittaneet. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä esityksestä ilmenevä suhtautuminen on sopusoinnussa sen hallitusmuodon 6 §:n tulkintakäytännössä kehitetyn periaatteen kanssa, että tavallisella lailla ei saa puuttua taannehtivasti varallisuus oikeudellisiin sopimussuhteisiin. Lakiehdotus voidaan siten tältäkin osin käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. — On kuitenkin asianmukaista selkeyttää lain voimaantulosäännöksen 3 momentin hyvin yleispiirteistä sanontaa.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

mäki, Kallio, H. Koskinen, Kurola, J. Leppänen, Nikula, Prusti, Puhjo ja Rantanen sekä varajäsen Juurola.